

УДК 37.147: 796

EDUCATIONAL CONTENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF SPORTS ACTIVITIES OF THE FUTURE TEACHER OF PHYSICAL CULTURE**ОСВІТНІЙ ЗМІСТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ****Karasievych S. /Карасевич С.А.***Ph.D,as.prof./к.пед.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті розглянуто трактування термінів фізичне виховання в загальнопедагогічному сенсі, спортивне виховання, спорт, спортивна діяльність. У змісті фізичного виховання виділено два напрями формування фізичної культури студентів: навчання рухам і виховання фізичних якостей особистості. Розглянуто технологічний зміст спортивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Ключові слова: спорт, спортивне виховання, спортивна діяльність, фізична культура, майбутній вчитель.

Вступ.

Розглянемо поняття фізичне виховання, спорт, спортивне виховання фізична культура, спортивна діяльність, фізкультурна діяльність, фізкультурно-спортивна діяльність в контексті їх освітнього змісту.

Засновник наукової теорії фізичного виховання П. Лесгафт, назвав свою систему фізичною освітою, бажаючи акцентувати увагу на цілісному розумовому, естетичному і фізичному розвитку людини в процесі занять фізичними вправами. Зокрема, до галузі виховання він відносив моральні якості людини та її вольові прояви, тобто вироблення характеру, а до галузі освіти – систематичний розумовий, естетичний і фізичний розвиток. Загальною метою виховання й освіти П. Лесгафт вважав гармонійний, всебічний розвиток діяльності людського організму і свідоме обмеження свавілля в роздумах і діях людини та з'ясування своєї власної особистості й її значення.

Основний текст.

І. Манжелей, під фізичним вихованням розуміє формування спрямованості особистості на освоєння цінностей фізичної культури, а фізкультурне навчання – цілеспрямоване формування знань, умінь і навичок з метою засвоєння цінностей фізичної культури» [2].

М. Віленський, М. Герцик, С. Головін, С. Жумагамбетов, В. Корольов, Т. Круцевич, І. Манжелей, Л. Матвєєва, Л. Сущенко, Б. Шиян розглядають *фізичне виховання* в загальнопедагогічному сенсі, як:

- спеціально організований процес і результат оволодіння цінностями фізичної культури;
- процес розвитку необхідних людині професійних, трудових, цивільних обов'язків і фізичних якостей;
- елемент більш широкої системи виховання, що включає в себе естетичне, моральне, екологічне та інші компоненти формування гармонійно

розвиненої особистості;

- частину єдиного процесу формування особистості, що допомагає людині зберегти на довгі роки міцне здоров'я [1].

У змісті фізичного виховання виділяються два напрями: навчання рухам і виховання фізичних якостей.

Перший напрям розглядає фізичне виховання, яке орієнтоване на управління процесом індивідуального розвитку особистості, в межах норми цього розвитку, шляхом цілеспрямованого повторення активних рухових дій і відтворення пов'язаних з ними відносин. Ці відносини є нейрофізіологічної (включаючи фізичну), сенсорно-інтелектуальної та емоційно-моральної активності. Фізичне виховання виходить за рамки фізичної культури і є особливим напрямом розвитку і освоєння культури рухової діяльності особистості.

Другий напрям розглядає фізичне виховання як педагогічний процес, спрямований на формування здорового, фізично і духовно досконалого, морально стійкого молодого покоління, зміцнення здоров'я, підвищення працездатності, творчого довголіття і продовження життя людини.

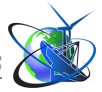
Л. Лубишева вважає, що фізичне виховання є елементом фізкультурного виховання, що пов'язане з формуванням і вдосконаленням лише фізичних якостей і рухових здібностей. У розумінні автора, якщо термін фізичний має на увазі акцент на руховому, біологічному, то в терміні фізкультурний присутня культура, тобто виховання через культуру за допомогою освоєння ціннісного потенціалу фізичної культури [2].

В. Корольов ставить питання про необхідність переосмислення традиційного терміна фізичне виховання, надавши йому нового значення, тобто розуміючи під фізичним вихованням формування та вдосконалення всіх компонентів фізичної культури.

У дослідженні Л. Сущенко використовується поняття фізичне виховання у тлумаченні як педагогічний процес, спрямований на фізичне й духовне вдосконалення людини, оволодіння нею систематизованими знаннями, фізичними вправами та способами їх самостійного використання протягом всього людського життя [4].

У філософському словнику під фізичним вихованням розуміється багатогранний процес організації активної фізкультурно-оздоровчої діяльності, спрямованої на зміцнення потреби в заняттях фізичною культурою і спортом, осмислення їх психофізіологічних основ, розвиток фізичних сил і здоров'я, а також вироблення санітарно-гігієнічних навичок і звичок здорового способу життя [5]. У цьому плані фізичне виховання виступає в зв'язку з валеологічною освітою.

Л. Лубишева, В. Столяров виокремлюють *спортивне виховання*. Науковці зазначають, що спортивне виховання є складником загального виховання і звертають увагу на те, що воно пов'язане зі спортом, тобто виховання за допомогою спорту, що сприяє вирішенню таких цілей і завдань, які виходять за межі спортивної діяльності, торкаються всіх напрямів особистісного розвитку.

У аспекті зазначеного вище розглянемо трактування терміна *спорт*:

- передбачає змагальну діяльність людей у певних видах фізичних вправ з метою порівняння їх досягнень;
- пов'язаний із досягненням максимальних результатів у окремих видах фізичних вправ на тренуваннях, на змаганнях;
- спортсмени долають значні фізичні та нервові навантаження, виявляють і розвивають рухові й морально-вольові якості;
- наявний обов'язковий змагальний компонент;
- виступає як засіб оздоровлення;
- є засобом психофізичного вдосконалення;
- дієвий засіб відпочинку та відновлення працездатності;
- як видовище;
- як професійна праця;
- спортивне тренування;
- змагальна діяльність;
- комунікативні відносини.

Вчені визначають спорт як ігровий стан або інше проведення часу, що вимагає певної майстерності і певних фізичних тренувань; діяльність у вільний час, мета якої – фізична досконалість, участь в змаганнях, підготовка до них тощо; сукупність поглядів, заходів, засобів і діяльності, спрямованих на досягнення високих результатів у змаганнях; специфічний вид діяльності; спеціально організований процес, направлений на виявлення резервних можливостей людини.

Отже, *спорт* є культурою комунікативного спілкування, засобом фізичного виховання, методом забезпечення рухової активності через організацію та проведення змагань з різних комплексів фізичних вправ, здійснення навчально-тренувальних занять.

У вузькому розумінні спортом називають діяльність, яка історично виділилася і оформилася у сфері фізичної культури, у формі змагань, безпосередньо спрямованих на демонстрацію досягнень в ній, що є уніфікованим способом виявлення, порівняння і об'єктивування оцінки певних людських можливостей: сил, здібностей, уміння майстерно використовувати їх для досягнення змагальної мети.

Спорт – це діяльність із залучення максимально можливої кількості людей в спеціалізовані заняття фізичними вправами тренувального характеру, спрямовані на їх підготовку до участі в змагальній діяльності і на формування здорового способу життя.

Аналіз вищезазначених трактувань понять уточнює дефініцію *фізичне виховання* як багатогранно організований на базі освітніх установ процес, що спрямований на гармонійний розвиток особистості (фізичних сил, форм і функцій людського організму, здоров'я) засобами фізичних вправ, спорту, силами природи, гігієнічними факторами.

І. Манжелей підкреслює популярність фізкультурно-спортивного стиля діяльності як здоров'язбережувальний, динамічний, інтерактивний, емоційно і

естетично привабливий спосіб самовираження індивідуальності в життєдіяльності засобами фізичної культури і масового спорту [2].

Сучасні автори пропонують розглядати *фізичну культуру* у значеннях:

- сукупність досягнень у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов спрямованого фізичного вдосконалення людини;
- специфічна діяльність, яка спрямована на формування рухових умінь і навичок, а також підвищення фізичної кондиції людини, збереження і зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток особистості;
- турбота людини про свій фізичний стан, уміння ефективно застосовувати засоби фізичного виховання, фізкультурну ментальність людини, рівень знань в галузі фізичної культури, готовність надавати допомогу іншим людям в їх оздоровленні та фізичному вдосконаленні [4].

Фізична культура має соціологічні, педагогічні, філософські, природничо-наукові та інші аспекти, які описані в науковій літературі. Проте фізична культура найчастіше вживається в двох значеннях:

1) фізична культура виступає як складник культури суспільства, як компонент соціального способу життя. На передній план висувається результативний аспект явища, а не процес;

2) фізична культура розглядається як специфічна діяльність, як соціальний процес з оволодіння цінностями особливої галузі культури, спрямований на їхнє розпредмечування в інтересах всебічного гармонійного розвитку людини, вдосконалення соціального спілкування і підвищення ефективності людської діяльності.

Розуміння фізичної культури як складника культури суспільства дотримуються С. Гончаренко, В. Зінов'єв, Ю. Ніколаєв, І. Нікулін, С. Операйло, І. Федуліна. Так, у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» стверджується, що фізична культура є складником загальної культури суспільства, яка спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості [3].

Ю. Ніколаєв вважає, що фізична культура – це вид загальної культури, якісна сторона діяльності з освоєння, вдосконалення, підтримки і відновлення цінностей в сфері фізичного вдосконалення людини щодо самореалізації її фізичних і духовних здібностей, що має соціально значущі результати, пов'язані з виконанням обов'язків у суспільстві.

Як вважає І. Нікулін, у сучасний період фізична культура є не тільки одним з найважливіших засобів зміцнення здоров'я, розвитку фізичних здібностей і рухових навичок, а й засобом виховання культури особистості [2].

Словник іншомовних слів дає визначення фізичної культури, як систематичне і різнобічне вдосконалення людського тіла за допомогою фізичних вправ.

О. Юречко передбачає, що фізична культура – це свідоме цілеспрямоване формування і підтримка людської тілесності, куди входить статура, рухові якості і рухові дії. Фізична культура покликана забезпечувати фізичний стан

людей, цілеспрямоване використання їх дозвілля, створення умов для спілкування в процесі занять фізичними вправами і підготовку до спортивної діяльності.

Ж. Білокопитова визначає фізичну культуру особистості як її потребу і здатність до максимальної самореалізації як соціально і індивідуально значущого суб'єкта, використовуючи засоби, відпущені природою і перетворені людиною відповідно до принципів культуровідповідності в межах їх нормального функціонування [2].

Фізичну культуру розуміють як:

- ✓ інтегральну якість особистості, умову і передумову ефективної навчально-професійної діяльності;
- ✓ інтегрований результат її виховання та професійної підготовки;
- ✓ системний, динамічний стан, що характеризується певним рівнем спеціальної освіченості, фізичної досконалості, мотиваційно-ціннісних орієнтацій і соціально-духовних цінностей;
- ✓ один із засобів розвитку культури суспільства;
- ✓ сукупність досягнень суспільства у створенні спеціальних засобів і методів щодо забезпечення цілісної життєдіяльності молодого і дорослого покоління.

Отже, *фізична культура* розуміється як процес і результат діяльності особистості з перетворення своєї фізичної природи; як сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, що створюються і використовуються ним для фізичного вдосконалення молоді.

Змістом фізичної культури молоді є діяльність, яка забезпечує рухову активність, соматичне і психічне здоров'я, нормальний фізичний розвиток і одночасно розвиток самостійності, ініціативи, волі, розумових здібностей, моральних якостей; прихильності здорового способу життя, відродження традицій здоров'язбережувальної поведінки, здорового способу життя і відмову від шкідливих звичок.

Фізична культура майбутнього вчителя:

1. якість майбутнього вчителя, для формування якої задіяно комплекс заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток фізичних можливостей особистості, формування життєво важливих рухових умінь та навичок;
2. комплексне особистісне утворення, що характеризує високий рівень оволодіння життєво важливими руховими знаннями і вміннями, необхідними для підтримки повноцінного здоров'я, гармонійного розвитку фізичних можливостей особистості;
3. реалізація загально педагогічних функцій (навчальних, виховних, організаційних, розвивальних, планувальних, контрольних, комунікативних, дослідницьких);
4. використання специфічних функцій у майбутній педагогічній діяльності (допомога і страхівка при виконанні учнями фізичних вправ, здоров'язбережувальна, профілактична та суддівська).

Висновки.

Отже, спортивне виховання дозволяє сформувати нове уявлення про спортивну діяльність, яка характеризує спортивну та освітню спрямованість як форму забезпечення належного рівня спортивного, фізичного вдосконалення та спортивної освіченості, що є базовою основою і неодмінною умовою успішного формування фізичної культури особистості.

Література:

1. Білокопитова Ж. А. Основи теорії шейпінгу. Київ: Науковий світ, 2000. 32 с.
2. Карасевич С. А. Використання засобів фізкультурно-спортивної діяльності студентів у процесі їх фахової підготовки. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика: міжнар. наук.-практ. конф.: матеріали* (Київ, 24–25 лют. 2017 р.). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. С. 10–14.
3. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 24.08.2017).
4. Сущенко Л. П. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2003. 650 с

Literature:

1. Bilokopytova Z. A. Fundamentals of shaping theory. Kyiv: Naukovyi svit, 2000. 32 p.
2. Karasevich S. A. Using the means of physical culture and sports activities of students in the process of their professional training. *Innovative scientific research: theory, methodology, practice: international science and practice conference: materials* (Kyiv, February 24–25, 2017). Kyiv: NGO "Institute of Innovative Education", 2017. P. 10–14.
3. On physical culture and sports: Law of Ukraine dated December 24, 1993 No. 3808-XII. Date of update: 01.01.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (access date: 08/24/2017).
4. L. P. Sushchenko. Theoretical and methodological principles of professional training of future specialists in physical education and sports: dissertation. ... Dr. Ped. of science Kyiv, 2003. 650 p

Abstract. The article examines the interpretation of the terms physical education in the general pedagogical sense, sports education, sport, sports activity. In the content of physical education, two directions of the formation of physical culture of students are highlighted: teaching movements and education of physical qualities of the personality. The technological content of the sports activity of the future physical culture teacher is considered.

Key words: sport, sports education, sports activity, physical culture, future teacher.